

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi käsiteollisuustuotteiden ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojasta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) 2017/1001 ja (EU) 2019/1753 sekä neuvoston päätöksen (EU) 2019/1754 muuttamisesta (maantieteelliset merkinnät).

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi käsiteollisuustuotteiden ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojasta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) 2017/1001 ja (EU) 2019/1753 sekä neuvoston päätöksen (EU) 2019/1754 muuttamisesta ja ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 15.9.2022

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Erityisasiantuntija Stiina Löytömäki

31.8.2022

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI KÄSITEOLLISUUSTUOTTEIDEN JA TEOLLISUUSTUOTTEIDEN MAANTIETEELLISTEN MERKINTÖJEN SUOJASTA JA EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUSTEN (EU) 2017/1001 JA (EU) 2019/1753 SEKÄ NEUVOSTON PÄÄTÖKSEN (EU) 2019/1754 MUUTTAMISESTA (MAANTIETEELLISET MERKINNÄT)

1 Tausta

Komissio julkaisi 13.4.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi käsiteollisuustuotteiden ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojan perustamisesta (COM (2022)174 final). Ehdotukseen sisältyy kolme liitettä.

Maantieteellinen merkintä on immateriaalioikeus, jolla suojataan sellaisen tuotteen nimi, jonka erityinen laatu, maine tai muut ominaisuudet johtuvat olennaisesti tuotteen maantieteellisestä alkuperästä. Euroopan unionin lainsäädännössä alkuperänimitysten ja maantieteellisten merkintöjen suojasta on säädetty viinien osalta vuodesta 1970 alkaen, tislattujen alkoholijuomien osalta vuodesta 1989 alkaen ja vuonna 1992 mukaan tulivat maataloustuotteet ja elintarvikkeet. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole olemassa EU:n laajuista mekanismia Muranon lasin, Solingenin ruokailuvälineiden tai Gablonzin korujen kaltaisten tuotteiden nimien suojaamiseksi. Sisämarkkinoilla ei myöskään ole valtioiden rajat ylittävää järjestelmää kansallisten suojajärjestelmien vastavuoroista tunnistamista varten.

Alkuperänimityksiä ja maantieteellisiä merkintöjä suojataan kansainvälisesti vuonna 1958 tehdyllä maailman henkisen omaisuuden järjestön (*WIPO*) hallinnoimalla Lissabonin sopimuksella. Lissabonin sopimuksen järjestelmän kautta suojaa saavat niin maatalous- kuin muidenkin tuotteiden alkuperänimitykset ja maantieteelliset merkinnät. Euroopan unionista tuli Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjan sopimuspuoli marraskuussa 2019. Toistaiseksi EU:n käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden valmistajat eivät voi hakea Geneven asiakirjan mukaista suojaa, ja EU:n on myös hylättävä tällaiset Geneven asiakirjan jäsenten suojaa koskevat pyynnöt. EU:n käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden valmistajat eivät voi hyötyä myöskään EU:n kauppasopimusten tarjoamasta suojasta, koska sopimukset kattavat toistaiseksi ainoastaan maataloustuotteiden maantieteelliset merkinnät.

Yli puolet EU-jäsenvaltioista on ottanut käyttöön kansallisia *sui generis* -suojajärjestelmiä ominaisuuksiltaan tietynlaisille käsiteollisuus- ja teollisuustuotteille, kun taas osa jäsenvaltioista käyttää tavaramerkkijärjestelmää ja/tai vilpillistä kilpailua koskevia sääntöjä suojellakseen immateriaalioikeuksia. EU-tasolla valmistajien käytössä on tavaramerkkijärjestelmä ja yhteisö- sekä tarkastusmerkit.¹ Tavaramerkkisuojan käyttö ei kuitenkaan auta valmistajia todistamaan

¹ EU-yhteisömerkki osoittaa tiettyjen tavaroiden ja palvelujen kaupallisen alkuperän ilmoittamalla kuluttajalle, että tavaroiden valmistaja tai palvelun tarjoaja kuuluu tiettyyn yhteenliittymään ja että sillä on oikeus käyttää merkkiä.

Tarkastusmerkki osoittaa, että tavarat ja palvelut, joilla on merkki, vastaavat tiettyä standardia, joka on käyttöä koskevien sääntöjen mukainen ja jonka valvomisesta tarkastusmerkin haltija vastaa.

laadun ja maantieteellisen alkuperän välistä yhteyttä, eli paikallisista erityistaidoista ja perinteistä johtuvia laatuominaisuuksia.

2 Ehdotuksen tavoite

Ehdotuksella pyritään suojaamaan käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteelliset merkinnät unionin tasolla. Sen lisäksi, että ehdotuksen tavoitteena on täyttää EU:n liittymisestä Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjaan johtuvat velvoitteet, mikä liittyy yhteiseen kauppapolitiikkaan ja kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan, ehdotuksella pyritään luomaan toimivat sisämarkkinat tiettyyn maantieteelliseen alueeseen liittyville käsiteollisuus- ja teollisuustuotteille.

Ehdotuksella pyritään parantamaan valmistajien mahdollisuuksia suojata käsiteollisuus- ja teollisuustuotteensa väärentämiseltä koko unionin alueella ja kannustamaan valmistajia investoimaan tällaisiin tuotteisiin. Ehdotuksen tavoitteena on myös parantaa autenttisten käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden näkyvyyttä markkinoilla, mikä hyödyttää myös kuluttajia. Alueet, joilla ko. tuotteita valmistetaan voivat kehittää matkailupotentiaaliaan, pitää kiinni ammattitaitoisesta työvoimasta ja houkutella sitä lisää sekä turvata kulttuuriperintönsä. Aloitteella pyritään auttamaan erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

Lissabonin järjestelmän osalta ehdotuksella pyritään varmistamaan, että valmistajat voivat hyötyä täysimittaisesti maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiä ja suojaamista koskevasta kansainvälisestä kehyksestä.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Asetusehdotuksella pyritään luomaan käsiteollisuus- ja teollisuustuotteille yhtenäiset eurooppalaiset teollis- ja tekijänoikeudet, jotka antavat saman suojan koko unionissa. Lisäksi ehdotuksella muutetaan Euroopan unionin tavaramerkistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/1001 siltä osin kuin on kyse säännöksistä, jotka koskevat mahdollisia ristiriitoja maantieteellisten merkintöjen ja tavaramerkkien välillä, ja Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston (EUIPO) uusia tehtäviä, jotka mahdollistavat teollisoikeuksien viraston hallinnoivan ja edistävän käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisiä merkintöjä. EU-tavaramerkkejä varten perustetaan myös verkkotunnusten tieto- ja hälytysjärjestelmä, jonka tarkoitus on suojata EU-tavaramerkkejä verkkotunnuksissa.

Lisäksi ehdotetaan muutoksia neuvoston päätökseen (EU) 2019/1754 EU:n liittymisestä Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjaan alkuperänimityksistä ja maantieteellisistä merkinnöistä; sekä muutoksia asetukseen (EU) 2019/1753 EU:n liittyttä Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjaan.

Yleiset säännökset

Asetuksella säädetään sellaisten tuotteiden nimien rekisteröinnistä, suojasta, valvonnasta ja täytäntöönpanosta, joiden laatu, maine tai muu ominaisuus on sidoksissa niiden maantieteelliseen alkuperään. Yleisissä säännöksissä määritellään keskeisimmät käsitteet ja henkilötietojen suojaan liittyvät säännökset. Käsiteollisuustuotteilla tarkoitetaan asetusehdotuksessa tuotteita, jotka on joko valmistettu kokonaan käsin tai käsityökalujen avulla tai mekaanisin keinoin, kunhan käsin tehty osuus on lopputuotteen tärkein komponentti. Teollisuustuotteilla tarkoitetaan tuotteita, jotka valmistetaan standardoidulla tavalla, yleensä massamittakaavassa ja koneilla.

Käsiteollisuus- ja teollisuustuotteen maantieteellisen merkinnän suojan edellytyksenä on, että tuote on peräisin tietystä paikasta, tietyltä alueelta tai tietystä maasta; tuotteen laatu, maine tai muu ominaispiirre juontuu pääosin sen maantieteellisestä alkuperästä; ja ainakin yksi tuotantovaiheista tapahtuu rajatulla maantieteellisellä alueella.

Maantieteellisten merkintöjen rekisteröinnit ja suojaaminen eivät vaikuta valmistajien velvoitteisiin noudattaa muita EU:n sääntöjä, etenkin niitä, jotka koskevat tuotteiden markkinoille saattamista, tuotteiden merkintävaatimuksia, tuoteturvallisuutta, kuluttajansuojaa ja markkina-
valvontaa.

Maantieteellisten merkintöjen rekisteröinti

Ehdotuksessa säädetään rekisteröintiä koskevista yhdenmukaisista säännöistä niin kansallisella kuin EU:n tasolla, mukaan lukien vastaväitemenettely, määritellään hakija ja luetellaan hakijaan sovellettavat vaatimukset, täsmennetään hakemusasiakirjojen sisältö ja määritellään käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen unionin rekisterin asema. Ehdotuksessa myös säädetään jäsenvaltioiden ja komission nimeämistä asiantuntijoista koostuvasta neuvonantajavasta lautakunnasta, jota on kuultava, mikäli rekisteröintihakemus toimitetaan asetus-
ehdotuksen 15 artiklan mukaisen suoran rekisteröintimenettelyn kautta EUIPO:lle.

Ehdotuksessa säädetään kaksivaiheisesta rekisteröintimenettelystä, jonka ensimmäisessä, jäsenvaltioiden tasolla toteutettavassa vaiheessa kansalliset tai paikalliset viranomaiset suorittava hakemuksen ensimmäisen tarkastuksen, joka koskee paikallisten valmistajien sopimia tuote-eritelmiä sekä maantieteellisiä merkintöjä koskevia hakemuksia, ja toteuttava kansallisen vastaväitemenettelyn. Kansallinen viranomainen tekee päätöksen siitä, että hakemus täyttää asetuksen vaatimukset, minkä jälkeen jäsenvaltio toimittaa unionin rekisteröintihakemuksen EUIPO:lle. Tätä seuraa hakemuksen tarkastaminen, maailmanlaajuinen vastaväitemenettely sekä lopullinen päätös maantieteellisen merkinnän suojan myöntämisestä tai epäämisestä. Nimien suojaamiseksi kaikissa jäsenvaltioissa maantieteelliset merkinnät olisi rekisteröitävä ainoastaan unionin tasolla.

Ehdotuksessa säädetään myös poikkeuksellisesta rekisteröintijärjestelmästä, joka mahdollistaa suoran rekisteröintimenettelyn EUIPO:ssa ilman kansallista menettelyä. Tässä tapauksessa jäsenvaltio saa poikkeuksen velvoitteesta nimetä kansallinen viranomainen, joka vastaa käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiä, kansallisia vastaväitteitä, tuote-eritelmän muutoksia ja rekisteröinnin peruuttamista koskevista menettelyistä. Komissio voi sallia suoran rekisteröintimenettelyn sellaisille jäsenvaltioille, joilla a) ei ole erityistä suojaa käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisille merkinnöille; ja b) jotka esittävät komissiolle poikkeusta koskevan pyynnön ja arvion, joista käy ilmi, että paikallinen intressi suojata käsiteollisuus- ja teollisuustuotteet maantieteellisellä merkinnällä on vähäinen.

Jäsenvaltioiden, jotka valitsevat poikkeuksellisen rekisteröintijärjestelmän, tulee nimittää EUIPO:n toteuttamaa rekisteröintimenettelyä varten yksi yhteyspiste, jonka tulisi olla luonnollinen henkilö, jolla on asiantuntemusta ja paikallista tietoutta maantieteellisistä merkinnöistä, sekä toimivaltainen viranomainen, joka vastaa maantieteellisten merkintöjen valvonnasta ja täytäntöönpanosta.

Ehdotuksen mukaan komissiolla on oikeus siirtää EUIPO:lta itselleen valta päättää asetusehdotuksen 17 artiklassa tarkoitetusta unionin rekisteröintihakemuksesta milloin tahansa ennen menettelyn päättymistä, jos tällainen päätös voi vaarantaa yleisen edun tai unionin kaupp- tai ulkosuhteet. Tätä oikeutta on tarkoitus käyttää vain silloin, kun politiikkaan liittyvät näkökohdat

voivat syrjäyttää teollisoikeuksien tekniset näkökohdat, sillä maantieteellisillä merkinnöillä on merkittävä rooli unionin kauppaa- ja ulkopoliitikassa.

Ehdotuksen mukaan rekisteröintimenettelyn ensimmäisessä vaiheessa eli kansallisella tasolla jäsenvaltiot voivat periä maksuja kattaakseen asetusehdotuksen mukaisen suojajärjestelmän hallinnointikustannukset, mutta niiden on oltava tasoltaan kohtuullisia ja edistettävä maantieteellisten merkintöjen valmistajien kilpailukykyä. Maksujen tasoa määritettäessä tiettyjen yritysten, kuten mikro- ja pk-yritysten, erityinen tilanne voidaan ottaa huomioon muun muassa pienempinä maksuina. EU-tasolla eli rekisteröintimenettelyn toisessa vaiheessa EUIPO ei peri maksuja maantieteellisten merkintöjen rekisteröinnistä, paitsi kun on kyse 15 artiklan mukaisesta suorasta rekisteröintimenettelystä.

Ehdotuksessa säädetään verkkotunnusten tieto- ja hälytysjärjestelmän perustamisesta. Kun maantieteellistä merkintää koskeva hakemus jätetään, tieto- ja hälytysjärjestelmä ilmoittaa maantieteellisen merkinnän hakijoille kyseisen maantieteellisen merkinnän saatavuudesta verkkotunnuksena ja valinnaisesti tiedon kyseisen maantieteellisen merkinnän kanssa samanlaisen tai samankaltaisen rekisteröidyn tunnuksen rekisteröinnistä. Unioniin sijoittuneiden maakoodien ylätasoon verkkotunnusten rekistereiden on toimitettava teollisoikeuksien virastolle kaikki hallussaan olevat tiedot ja data, jotka ovat tarpeen verkkotunnus- ja hälytysjärjestelmän kannalta.

Myös asetusta (EU) 2017/1001 Euroopan unionin tavaramerkistä (*EU-tavaramerkkiasetus*) ehdotetaan muutettavaksi siten, että perustetaan vastaava verkkotunnusten tieto- ja hälytysjärjestelmä.

Maantieteellisten merkintöjen suoja

Ehdotuksessa säädetään käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojan tasosta. Lisäksi ehdotuksessa selvennetään yleisnimien käsitettä ja homonymisten (nimiä, jotka saavat kuluttajan virheellisesti uskomään, että tuotteet ovat peräisin joltain muulta alueelta) maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiä sekä suhdetta tavaramerkkeihin. Ehdotuksessa myös määritellään maantieteellisen merkinnän suhde suojattuihin verkkotunnuksiin.

Ehdotukseen sisältyvät valmistajaryhmiä koskevat säännöt sekä valmistajaryhmien tehtävät ja oikeudet maantieteellisten merkintöjensä hallinnoinnissa, toiminnan edistämisessä ja valvonnassa. Ehdotuksen mukaisesti valmistajaryhmät voivat laatia tuote-eritelmän ja valvoa, että maantieteellisellä merkinnällä nimetyn tuotteen tuotantovaiheet ovat sen mukaisia, toteuttaa oikeustoimia maantieteellisen merkinnän ja suojan varmistamiseksi, sopia kestävyys sitoumuksesta, toteuttaa toimia maantieteellisen merkinnän toiminnan parantamiseksi, kuten kollektiivisiä markkinointi- ja mainontakampanjoita, tiedotus- ja menekinedistämistoimia sekä neuvontaa. Lisäksi ne voivat torjua maantieteellisen merkinnän väärentämistä ja tuote-eritelmän vastaisen maantieteellisen merkinnän vilpillistä käyttöä seuraamalla maantieteellisen merkinnän käyttöä sisämarkkinoilla ja kolmansien maiden markkinoilla sekä tarvittaessa tiedottamalla täytäntöönpanoviranomaisille mahdollisista väärinkäytöksistä.

Ehdotuksessa säädetään myös tuotteita sertifioivista elimistä, joiden valtuudet ja tehtävät ovat vielä valmistajaryhmiä laajemmat.

Valvonta ja täytäntöönpano

Ehdotus sisältää säännöt käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen valvonnasta ja täytäntöönpanosta, mukaan lukien sen tarkastaminen, että maantieteellisellä merkinnällä nimetty tuote on valmistettu vastaavan tuote-eritelmän mukaisesti, ja sen seuraaminen, miten maantieteellisiä merkintöjä käytetään markkinoilla.

Jäsenvaltioiden tulee nimetä virallisesta valvonnasta vastaava toimivaltainen viranomainen, joka vastaa siitä, että asetusehdotuksen mukaisia toimia noudatetaan. Jäsenvaltio voi valita otavansa käyttöön toimivaltaisten viranomaisten alaisen kolmannen tahon todentamisjärjestelmän tai tuotteita sertifioivia elimiä, joille toimeksianto annetaan. Tuote-eritelmien mukaisuutta valvotaan ennen kuin tuote saatetaan markkinoille sekä markkinoilla olon aikana riskianalyysiin perustuen ja riittävän usein ottaen huomioon vaatimustenvastaisuuksien todennäköisyyden. Tämä malli on jo käytössä maataloustuotteiden osalta. Jäsenvaltio voi myös sallia valmistajan omaan ilmoitukseen perustuvan todentamisjärjestelmän, jolla valmistajat todentavat tuotteen olevan tuote-eritelmän vaatimusten mukainen toimittamalla oman ilmoituksen toimivaltaiselle viranomaiselle ennen tuotteen markkinoille saattamista. Omien ilmoitusten ollessa käytössä toimivaltaisten viranomaisten on suoritettava satunnaistarkastuksia. Edellä mainittu valvontamalli on kevyempi valvontamalli muita kuin maataloustuotteita varten sekä kustannuksiltaan edullisempi kuin maatalouden maantieteellisten merkintöjen mallin mukainen valvontajärjestelmä.

Ehdotuksessa suositellaan valmistajien käyttävän unionin tunnuksia ja mainintoja maantieteellisellä merkinnällä nimettyjen käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden pakkauksissa.

Ehdotuksessa vahvistetaan valmistajiin kohdistettavan valvonnan lisäksi säännöt, joiden avulla jäsenvaltiot voivat estää tai lopettaa alueellaan tapahtuvan maantieteellisten merkintöjen muun väärinkäytön.

Seuraamusten osalta asetusehdotuksessa jäsenvaltiot velvoitetaan säätämään asetuksen säännösten noudattamatta jättämiseen ja rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanon varmistamiseksi. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia.

Kansainväliseen rekisteriin kirjatut maantieteelliset merkinnät ja muiden säädösten muutokset

Ehdotuksella muutetaan neuvoston päätöstä (EU) 2019/1754 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1753. Muutoksia tarvitaan mm. sen mahdollistamiseksi, että EUIPO toimii Lissabonin järjestelmän mukaisena toimivaltaisena viranomaisena, sekä käsiteollisuus- ja teollisuustuotteita koskevien kansainvälisten hakemusten jättämisen ja käsittelyn varmistamiseksi toimivaltaisen EU-viranomaisen toimesta.

Tavaramerkkiasetusta (EU) 2017/1001 ehdotetaan muutettavaksi siten, että EUIPO:lle osoitetuihin tehtäviin lisätään käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen hallinnointia ja edistämistä koskevat tehtävät. Tavaramerkkiasetusta muutetaan myös siten, että perustetaan EU-tavaramerkkejä varten verkkotunnusten tieto- ja hälytysjärjestelmä, joka vastaa käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen asetusehdotuksella perustettua varoitusjärjestelmää.

Tekninen apu

Ehdotuksessa siirretään komissiolle valta antaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 290 artiklan mukaisesti delegoituja säännöksiä, joilla annetaan EUIPO:lle tehtäväksi sellaisen kolmannen maan maantieteellisten merkintöjen, jotka ehdotetaan suojattavan kansainvälisten neuvottelujen tai kansainvälisten sopimusten nojalla, tutkiminen ja muita asiaan

liittyviä tehtäviä. Tämä ei kuitenkaan koske Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjan mukaisia kolmansien maiden käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisiä merkintöjä. Säännösten tarkoituksena on varmistaa, että EUIPO:lle voidaan ulkoistaa kansainvälisten neuvottelujen ja kansainvälisten sopimusten yhteydessä maantieteellisiin merkintöihin liittyviä hallinnollisia tehtäviä, joihin ei liity kauppa- tai ulkopoliittisia näkökohtia.

Täydentävät säännökset

Täydentävissä säännöksissä määritetään komission valtuudet antaa delegoituja säädöksiä tämän asetusehdotuksen tiettyjen artiklojen täydentämiseksi tai muuttamiseksi liittyen mm. rekisteröinnin peruuttamismenettelyyn, rekisteröintihakemuksen mukana seuraavaan asiakirja-aineistoon, unionin rekisteröintihakemuksiin, käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen unionin rekisteriin, valituksen tekemiseen ja käsittelyyn, valmistajien omaan ilmoitukseen sekä EUIPO:n antamaan tekniseen apuun.

Siirtymä- ja loppusäännökset

Käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen kansallisen suojan voimassaolo lakkaa vuoden kuluttua tämän asetuksen voimaantulosta. Jäsenvaltioiden tulee ilmoittaa komissiolle ja EUIPO:lle, mitä oikeudellisesti suojattuja tai käytössä vakiintuneita nimiään ne haluavat rekisteröidä ja suojata tämän asetuksen mukaisesti.

Ehdotuksessa säädetään myös siirtymäkauden kansallisesta suojasta sekä jäsenvaltioiden raportointivelvollisuudesta, joka kohdistuu maantieteellisten merkintöjen valvontastrategiaan ja valvonnan tuloksiin.

4 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Ehdotuksen oikeusperustana on (SEUT) 207 artiklan 2 kohta yhteisen kauppapolitiikan sekä 118 artikla teollis- ja tekijänoikeuksien soveltamisalan osalta. (SEUT) 207 artiklan 2 kohdan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät tavallista lainsäätämismenettelyä noudattaen annetuilla asetuksilla toimenpiteistä, joilla määritellään puitteet yhteisen kauppapolitiikan toteuttamiseksi. (SEUT) 118 artiklan mukaan sisämarkkinoiden toteuttamisen tai toiminnan yhteydessä Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät tavallista lainsäätämismenettelyä noudattaen toimenpiteistä, joilla luodaan eurooppalainen teollis- ja tekijänoikeuksien suoja yhdenmukaisen suojan varmistamiseksi unionissa.

Komission mukaan ehdotuksella pyritään luomaan käsiteollisuus- ja teollisuustuotteille yhteiset eurooppalaiset teollis- ja tekijänoikeudet, jotka antavat saman suojan koko unionissa, ja perustamaan keskitetyt unionin laajuiset lupa-, koordinointi- ja valvontajärjestelyt. Lisäksi ehdotuksella pyritään luomaan yhteys käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden EU:n suojajärjestelmän ja Lissabonin järjestelmän välille, ja panemaan täytäntöön WIPO:n hallinnoima kansainvälinen sopimus.

Valtioneuvosto pitää ehdotuksen oikeusperustaa asianmukaisena.

Ehdotus käsitellään tavallisessa lainsäätämismenettelyssä Euroopan parlamentin kanssa. Neuvostossa äänestysmenettely on määränemmistö.

Toissijaisuusperiaate

Yhteisen kauppapolitiikan osalta EU:lla on yksinomainen toimivalta Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjan suhteen. Asetusehdotuksen tavoitteena on komission mukaan täyttää EU:n Geneven asiakirjaan liittymisestä seuraavat velvoitteet ja mahdollistaa se, että EU hyötyy maksimaalisesti kansainvälisestä alkuperäismerkintä- ja maantieteellisten merkintöjen järjestelmästä. Käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojan suhteen toimivalta on jaettu EU:n ja jäsenvaltioiden kesken. Komission mukaan jäsenvaltiotasolla ei voida saavuttaa käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen yhtenäistämistävoitetta. Unionin laajuinen, yhteinen oikeudellinen kehys mahdollistaisi samanlaiset suojan edellytykset kaikissa jäsenvaltioissa, mikä lisäisi oikeusvarmuutta, takaisi yhtäläiset kaupalliset mahdollisuudet kaikissa jäsenvaltioissa ja antaisi kannustimia investointeihin tietyltä maantieteelliseltä alueelta peräisin olevien käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden markkinamahdollisuuksien parantamiseksi. Tämä tavoite on paremmin saavutettavissa unionin sääntelyllä kuin jäsenvaltiotasolla.

Suhteellisuusperiaate

Komission mukaan ehdotus on laadittu siten, että järjestelmästä koituva hallinnollinen taakka ja järjestelmän noudattamisesta aiheutuvat kulut valmistajille ja viranomaisille pysyvät mahdollisimman vähäisinä. Ehdotus ei komission mukaan ylitä sitä, mikä on tarpeen määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ehdotus koskee vain sellaisia seikkoja, joita jäsenvaltiot eivät yksin pysty saavuttamaan ja joissa unioni voi toimia tehokkaammin ja vaikuttavammin ja tuoda enemmän lisäarvoa.

Valtioneuvosto pitää komission ehdotusta suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteen mukaisena.

Toimintatavan valinta

Ehdotus täyttää Geneven asiakirjasta johtuvat kansainvälisoikeudelliset velvoitteet mahdollistamalla suojan kolmansien maiden käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisille merkinnöille EU:ssa, mikäli nämä maat ovat Geneven asiakirjan osapuolia. Ehdotus mahdollistaisi myös EU:n käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojan Lissabonin järjestelmään kuuluvissa sopimusvaltioissa.

Komissio on vaikutustenarvioinnissaan todennut, että vaihtoehtoiset menettelytavat, kuten esimerkiksi nykyisten maataloustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojajärjestelmien ulottaminen koskemaan käsiteollisuus- ja teollisuustuotteita taikka tavaramerkijärjestelmän uudistusta, eivät ole asianmukaisia. Muut välineet, kuten suositukset tai EU-direktiivi, eivät olisi riittäviä vastaamaan käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisiä merkintöjä koskevan kansallisen sääntelyn hajanaisuuteen eivätkä Geneven asiakirjasta johtuviin kansainvälisiin velvoitteisiin ottaa käyttöön yhtenäinen EU:n suoja.

5 Ehdotuksen vaikutukset

5.1 Komission vaikutustenarviointi

Komissio on teettänyt selvityksen aloitteen mahdollisista vaikutuksista.

Julkinen hallinto

Jäsenvaltioille oman ilmoituksen mahdollistavan valvonnan on arvioitu aiheuttavan 100 euron kertaluontoiset kustannukset yhtä maantieteellistä merkintää kohden vuodessa. Jäsenvaltiot voi-

vat kuitenkin tämän lisäksi edellyttää kolmannen osapuolen toteuttamaa valvontaa. Täytäntöönpanoa vahvistaa se, että toimivaltaiset viranomaiset estäisivät yhteistyössä valmistajaryhmien kanssa käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisiä merkintöjä loukkaavien tuotteiden pääsyn ja asettamisen markkinoille kaikissa tullaustilanteissa.

Kansallisille viranomaisille yhden maantieteellisen merkinnän täytäntöönpanosta ja hallinnoinnista on arvioitu koituvan vuodessa 3 900 euron toistuvat kustannukset.

Yhden maantieteellisen merkinnän rekisteröinnistä koituisi 7 500 euron kertaluonteiset kustannukset vuodessa kansallisille viranomaisille. Kaksivaiheisen rekisteröintimenettelyn kansallisen vaiheen etuna on, että tuote-eritelmien arvioinnissa voidaan hyödyntää välttämätöntä paikallista ja alueellista asiantuntemusta ja paikallisten mikro- tai käsityöläisvalmistajien olisi helpompaa asioida omalla kielellään ja tuntemansa hallinnon kanssa.

Kansainvälisellä ja EU-tasolla rekisteröinti on syytä antaa komission sijaan EUIPO:n tehtäväksi tehokkuusetujen takia. EUIPO:lla on sopiva asiantuntemus, kokemus, infrastruktuuri ja olemassa oleva muutoksenhakuelin käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen käsittelylle sekä institutionaalista kokemusta kansainvälisten rekisteröintijärjestelmien käytöstä. EUIPO:lle aiheutuisi rekisteröinnistä ja siten koko järjestelmästä 17 000 euron vuosittaiset kertaluonteiset kustannukset yhtä maantieteellistä merkintää kohden.

Valmistajat

Valmistajille yhden käsiteollisuus- ja teollisuustuotteen maantieteellisen merkinnän rekisteröinnin on arvioitu kustantavan kertaluonteisesti 15 000 euroa vuodessa.

Valvonta on komission vaikutusarvion mukaan valmistajien näkökulmasta parempi toteuttaa kolmannen osapuolen toteuttaman valvonnan sijaan omalla ilmoituksella, koska se sopii maantieteellisellä merkinnällä varustettujen käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden monimuotoisille ja usein pienille markkinoille. Se olisi myös valmistajille halvempi ja siten edullinen vaihtoehto myös mikroyrityksille ja itsenäisille käsityöläisille. Oma ilmoitus ei kuitenkaan välttämättä riitä kitkemään valmistajien mahdollisia väärinkäytöksiä. Tämän vuoksi oma ilmoitus olisi jäsenvaltioille valinnainen menettelytapa, ja siihen yhdistettäisiin satunnaisia viran puolesta tehtäviä viranomaistarkastuksia sekä tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia seuraamuksia.

Täytäntöönpanossa myös valmistajat tulevat hyötymään viranomaisten toteuttamista täydentävistä toimenpiteistä. Tämän lisäksi valmistajat hyötyvät verkkotunnusten hälytysjärjestelmästä, jolla estettäisiin käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen väärinkäyttö verkossa. Maantieteellisten merkintöjen haltijat ja hakijat voisivat valita saavansa tietoa maantieteellisen merkintänsä kanssa samanlaisen .eu-verkkotunnuksen rekisteröinnistä. Hälytysjärjestelmä ei aiheuttaisi valmistajille kustannuksia.

Valmistajille yhden maantieteellisen merkinnän todentamisesta ja valvonnasta on arvioitu aiheutuvan vuodessa 5 700 euron kertaluonteiset kustannukset ja täytäntöönpanosta ja hallinnoinnista 3 000 euron toistuvat kustannukset.

Kuluttajat ja innovaatiot

Käsiteollisuus- ja teollisuustuotteita käyttävät kuluttajat tulisivat komission mukaan hyötymään maantieteellisten merkintöjen järjestelmiin liitettävistä uskottavuudesta ja luotettavuudesta. Tuotemerkinnät voivat auttaa merkintäjärjestelmän tuntevia ja siihen luottavia kuluttajia valitsemaan oikean tuotteen siitä tuotekategoriasta, joiden brändin tunnistettavuus rakentuu tuotteen

alkuperästä juontuvalle laadulle. Kuluttajien näkökulmasta olisi siis toivottavaa, että maantieteellisen merkinnän käyttö olisi pakollista.

5.2 Kansallinen vaikutusarviointi

Varsinaista kansallista vaikutusarviointia ei ole tehty, vaan alla oleva perustuu komission vaikutusarviointiin, jota on sovellettu Suomen oloihin.

Vaikutukset hallinnolle mukaan lukien taloudelliset vaikutukset

Mikäli Suomi ei valitse suoraa käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden rekisteröintiä EUIPO:on, tai mikäli Suomen ei katsota täyttävän suoran rekisteröintimenettelyn edellytyksiä, on otettava käyttöön kansallinen menettely hakemusten tutkimiseksi vastaväitemenettelyineen. Tämä edellyttää tehtävien osoittamista jo olemassa olevalle kansalliselle viranomaiselle tai uuden viranomaistahon perustamista ko. tehtäviä suorittamaan. Mikäli rekisteröintimenettelyä ei oteta käyttöön kansallisella tasolla (*opt out* -mahdollisuus), tulee kuitenkin nimetä kansallinen yhteyspiste (luonnollinen henkilö), joka avustaa EUIPO:a hakemusten tutkimisessa.

Maantieteellisin merkinnöin varustettujen tuotteiden markkinavalvonta ja täytäntöönpano edellyttävät niin ikään tehtäviä suorittamaan nimetyn viranomaisen. Kuluja aiheutuu myös verkkotunnusten tieto- ja hälytysjärjestelmän edellyttämästä kansallisten rekistereiden tiedon ja datan välittämisestä unionin teollisoikeuksien virastolle. Komission vaikutusarvion mukaan kokonaisuudessaan yksi uuden *sui generis* -suojajärjestelmän mukainen maantieteellinen merkintä kustantaisi kansallisille viranomaisille 11 500 euroa vuodessa.

Ehdotuksesta aiheutuvat resurssitarpeet katetaan julkisen talouden suunnitelmien ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötöyvuosimäärien puitteissa. Mahdollisista lisäresursseista linjataan tarvittaessa normaaliin tapaan julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskeissa päätöksentekoprosesseissa.

Perustettavan järjestelmän odotetaan ehdotuksen mukaan luovan 14 200–16 900 uutta työpaikkaa EU:ssa vuosittain. Työpaikkoja odotetaan syntyvän erityisesti syrjäisille maaseutualueille. Ehdotuksella on näin ollen mahdollinen positiivinen vaikutus työllisyyteen myös Suomessa.

Ehdotuksen kielteinen vaikutus kilpailuun arvioidaan epätodennäköiseksi. Kyse on kapean erikoisan tuotteista, joita valmistetaan rajallinen määrä. Maantieteellinen merkintä ei rajoita sitä, kuinka moni yritys voi valmistaa suojattua tuotetta. Saman tyyppisiä tuotteita on markkinoilla paljon, minkä johdosta kilpailu ei oletettavasti häiriinny.

Vaikutukset valmistajille

Komission vaikutusarvion mukaan valmistajien arvioidaan hyötyvän suojasta, mikäli valmistajaryhmät ryhtyvät tuottamaan tuotteita, jotka ovat rekisteröitävissä käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisin merkinnöin. Euroopan tasolla erityisesti PK-yritysten odotetaan rekisteröivän käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisiä merkintöjä, minkä vuoksi ehdotettu suojajärjestelmä on omiaan lisäämään PK-yritysten toimintaedellytyksiä. Toistaiseksi järjestelmää kohtaan on ollut Suomessa vähän kiinnostusta. Komission vaikutusarviossa on mainittu 'Rauman pitsi' eräänä mahdollisena tuotteena, joka voisi hyötyä asetusehdotuksen mukaisesta suojasta.

Komission mukaan uudistuksella arvioidaan olevan myönteinen vaikutus maantieteellisten merkintöjen lisääntymiseen myös niissä jäsenvaltioissa, kuten Suomessa, joissa järjestelmän hyödyntäminen on ollut vähäistä. Tähän mennessä laatujärjestelmissä on suojattu miltei 3 500 EU:n nimitystä, joista suomalaisia on rekisteröity vain 12 nimitystä.

Lainsäädännölliset vaikutukset

Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta unionin jäsenvaltioissa. Suomessa ei ole kansallista käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisen merkinnän suojajärjestelmää. Asetusehdotuksella perustetaan siten uusi teollisoikeudellinen suojajärjestelmä, joka on pitkälti yhteen sovitettu viinejä, tislattuja alkoholijuomia, elintarvikkeita ja maataloustuotteita koskevan EU:n maantieteellisten merkintöjen suojajärjestelmän kanssa.

Mikäli jo olemassa oleville viranomaisorganisaatioille tai uudelle viranomaistaholle asetetaan rekisteröintiin, valvontaan, raportointiin tai tietojen jakamiseen liittyviä tehtäviä, tulee näistä säätää lain tasolla. Asetuksen asettamien velvoitteiden vastaisesta toiminnasta, sekä sen pohjalta määrättävistä sanktioista tulee niin ikä säätää lain tasolla.

Asetusehdotus saattaa edellyttää lisäksi muita yksittäisiä lainsäädäntömuutoksia.

Ympäristövaikutukset

Ehdotuksella on komission vaikutusarvion mukaan vain vähän ympäristövaikutuksia. Ehdotuksen kattamia tuotteita valmistetaan rajallinen määrä ja maantieteellisellä merkinnällä varustetut tuotteet ovat kestävämpiä kuin halvemmat vastineensa, joilla ei ole maantieteellistä merkintää. Ne myös todennäköisemmin tuotetaan Euroopan unionissa, jossa ympäristönormit ovat tiukemmat kuin muilla markkina-alueilla. Maantieteellisin merkinnöin rekisteröityjen tuotteiden kuluttajat ovat todennäköisemmin keskivertokuluttajaa ympäristötietoisempia, minkä vuoksi on oletettavaa, että valmistajat jakavat heidän ympäristöarvonsa.

6 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Omaisuuksien suoja

Ehdotuksella pyritään parantamaan tiettyyn maantieteelliseen alueeseen liittyvien käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden teollis- ja tekijänoikeuksia unionissa. Tämän vuoksi komission mukaan ehdotuksella voidaan olettaa olevan myönteinen vaikutus Euroopan unionin perusoikeuskirjan 17 artiklan 2 kohdan mukaisiin teollis- ja tekijänoikeuksiin EU:ssa.

Jossain tapauksissa Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjasta johtuvien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti maantieteellisten merkintöjen suoja on tasapainotettava tavaramerkkioikeuden kanssa, etenkin tunnettujen tavaramerkkien (ehdotuksen 39 artikla) tai aikaisemmin vilpittömässä mielessä rekisteröityjen tavaramerkkien osalta (ehdotuksen 42 artikla).

Ehdotuksella voidaan ennakoida olevan myönteinen vaikutus myös peruskirjan 47 artiklan mukaiseen oikeuteen tehokkain oikeussuojakeinoin, sillä on odotettavissa, että ehdotuksella parannetaan käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden valmistajien mahdollisuuksia suojata teollis- ja tekijänoikeutensa unionissa, etenkin valtioiden rajat ylittävissä tilanteissa.

Henkilötietojen suoja

Henkilötietojen suojan osalta asetusehdotuksen artiklaa verkkotunnusten tieto- ja hälytysjärjestelmän perustamisesta (31 artikla) on arvioitava perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan sekä EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklojen nojalla, joissa turvataan yksityiselämän suoja ja säädetään jokaisen oikeudesta henkilötietojen suojaan. Jos henkilötietoja luovutetaan, on huomioitava yleissääntelynä yleinen tietosuoja-asetus ja sen mukaiset tietosuojaperiaatteet, kuten tietojen tarpeellisuus, minimointi ja käyttötarkoitussidonnaisuus.

7 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27§:n 10 ja 15 kohdan mukaan ehdotus kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

8 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Komissio julkaisi ehdotuksen 13. huhtikuuta 2022. Ehdotusta käsitellään kilpailukykyneuvostossa sekä sen alaisessa teollis- ja tekijänoikeudellisessa työryhmässä.

Ehdotuksen käsittely neuvoston teollis- ja tekijänoikeudellisessa työryhmässä alkoi 3.5.2022. Esitystä on käsitelty tähän mennessä kuudessa työryhmäkokouksessa. Ehdotuksen käsittely jatkuu teollis- ja tekijänoikeudellisessa työryhmässä 8.9.2022.

Ehdotuksesta jaettiin jäsenvaltioiden edustajille uusi muokattu versio 28.6.2022.

Muiden jäsenvaltioiden kannoista ei tässä vaiheessa ole tietoa.

9 Ehdotuksen kansallinen käsittely

U-kirjelmä on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä. Luonnos U-kirjelmäksi on käsitelty kilpailukykyjaostossa (EU-8) 22–26.8.2022.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto voi hyväksyä sen, että EU:ssa luodaan erillinen suojajärjestelmä käsiteollisuus- ja teollisuustuotteille. Valtioneuvosto korostaa, että toimiva immateriaalioikeuksien järjestelmä on keskeinen tekijä teollisuuden innovoinnin ja kilpailukykyyn kannalta. Valtioneuvosto pitää näin ollen tärkeänä, että mahdollinen uusi suojamuoto on johdonmukainen ja yhteensopiva jo olemassa olevan immateriaalioikeusjärjestelmäkokonaisuuden kanssa, eikä heikennä olemassa olevien immateriaalioikeuksien, erityisesti tavaramerkin suojaa. Valtioneuvosto pitää niin ikään tarkoituksenmukaisena komission pyrkimystä luoda käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojajärjestelmästä yhteensopiva jo olemassa olevan maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden, viinien ja tislattujen alkoholijuomien maantieteellisten merkintöjen suojajärjestelmän kanssa.

Valtioneuvosto kannattaa komission tavoitetta parantaa asetusehdotuksella Euroopan unionin globaalia kilpailukykyä ja sisämarkkinoiden tehokasta toimintaa. Tehokkaasti toimiva teollis- ja tekijänoikeusjärjestelmä on keskeinen talouskasvun ja vihreän ja digitaalisen talouden mahdollistaja. Valtioneuvosto kannattaa kaikkia toimia, joilla edistetään yritysten, erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten, sekä muiden oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksia hyötyä teollis- ja tekijänoikeuksien tehokkaasta käytöstä ja täytäntöönpanosta.

Valtioneuvosto katsoo, että komission vaikutusarvio osoittaa unionin laajuisen käsiteollisuus- ja teollisuustuotteiden maantieteellisten merkintöjen suojan vaikuttavan myönteisesti EU:n kilpailukykyyn sekä asemaan kansainvälisissä kauppaneuvotteluissa. Valtioneuvoston käsityksen mukaan asetusehdotus ja komission vaikutusarviointi eivät myöskään anna syytä olettaa, että komission ehdotus heikentäisi tavaramerkkioikeutta perusteettomasti tai vaikuttaisi muutoin negatiivisesti tavaramerkkijärjestelmään tai sen kehittämiseen, taikka muihin immateriaalioikeuksiin.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä sitä, ettei mahdollisen uuden suojajärjestelmän perustamisesta aiheudu tarpeetonta hallinnollista taakkaa yrityksille ja yksittäisille jäsenvaltioille, ja että järjestelmä on riittävän yksinkertainen ja tehokas. Valtioneuvosto kannattaa jäsenvaltioille jätettävän joustoja rekisteröintimenettelyn, valvonnan ja täytäntöönpanon suhteen.

Asetusehdotuksen artikla 31 verkkotunnusten tieto- ja hälytysjärjestelmän perustamisesta, jonka mukaan unioniin sijoittautuneiden maakoodien ylätasoin verkkotunnusten rekistereiden olisi toimitettava EUIPO:lle 'hallussaan olevat tiedot ja data, jotka ovat tarpeen verkkotunnus- ja hälytysjärjestelmän toiminnan kannalta', sekä vastaava 61 artikla, jolla muutetaan EU-tavaramerkkiasetusta ovat valtioneuvoston käsityksen mukaan teknisesti vaikeat toteuttaa ja artiklojen vaikutuksia mm. henkilötietojen suojaan on tarkasteltava huolellisesti neuvottelujen aikana.

Asetusehdotuksen artiklaa 56, jossa säädetään seuraamuksista asetuksen säännösten noudattamatta jättämisestä, tulisi valtioneuvoston käsityksen mukaan selkiyttää ja sanktioiden kohteena oleva toiminta ilmaista täsmällisesti yleislausekkeiden sijaan.

Valtioneuvosto katsoo, että asetusehdotuksessa komissiolle ehdotetut toimivallan siirrot ovat lähtökohtaisesti riittävän täsmällisiä, oikeasuhtaisia, tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja.